

השלמות משיעור הקודם,

והערות במעשה באבא שאול בן בטנית

אליעזר דיינה, ediena@torontotorah.com

הר"ן על הרי"ף כאן

עומד היינו שלא מדדו בו עדיין אלא שהוא עומד כשישבר זה שמודדין בו עכשיו יביא זה תחתיו אבל עדיין לא מדדו בו ומוכח בגמרא ללישנא קמא דלת"ק דקי"ל כוותיה אפילו כלי המיוחד למדה כלומר שכבר מדד בו ימלאנו וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפרק ד' מהלכות שביתת יו"ט ותמהני על הרב אלפסי ז"ל שכתב אבל כלי העומד למדה ימלאנו ונ"ל דכי שרינן הכי ה"מ כשהלוקח נוטל מדה של מוכר ומוליכה לביתו והיינו לישנא דאומר אדם לחבירו מלא לי כלי זה והיינו נמי דאמרין בגמרא דעבידי אינשי דמקרי חמרא בימני דכיילא ושתו כלומר שמתמשין במדה עצמו אבל למדוד בכלי מיוחד למדה ולשפוך לתוך כליו של לוקח אסור והיינו דתנן מעשה באבא שאול בן בטנית שהיה ממלא מדותיו בעיו"ט ונותן ללקוחות ביו"ט וכך נראין דברי הר"ם במז"ל בפ"ק מהלכות שביתת יו"ט:

שושנים לדוד כאן

הר"ב ד"ה אבל וכו' בכלי המיוחד וכו'. כן פירש הרמב"ם, והן הן דברי ר"י אמר שמואל בש"ס, אבל רבא פירש מאי אבל לא במדה שלא יזכיר לו שם מדה אבל כלי המיוחד למדה ימלאנו, ואתא ר"י למימר אפילו מיוחד למדה לא ימלאנו. וכן פסק הרמב"ם בחיבורו (פ"ד), וכן עיקר דרבא בתרא הוא. וקשיא אמאי בפירושו פירש כשמואל. וראיתי למרן (סי' שכ"ג) שכתב בשם הר"ן דהא דשרי אפי' במיוחד למדה היינו דוקא כשנוטל הלוקח מדה של מוכר ומוליכה לביתו, אבל למדוד בכלי המיוחד למדה ולשפוך לתוך של לוקח אסור. ועפי"ז נ"ל דס"ל להרמב"ם דרבא לא פליג עם שמואל אלא מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי, אלא דשמואל משמע ליה לאוקמי מתני' כשמודד בו ושופך לתוך כלי של לוקח, ומשום הכי פירש דה"ק אבל לא בכלי המיוחד למדה וכו', ורבא מוקים למתני' כשהמדה היא של לוקח ובה מוליך היין לביתו, ומשום הכי מפרש דה"ק שלא יזכיר וכו' אבל המיוחד למדה ימלאנו, ונפקא ליה הא ממאי דאמרי' אליבא דרבא הכא לא עביד כדעבדין בחול דעבדי אינשי דמקרי חמרא במנא דכילא ושתו, ומדקאמר ושתו משמע להדיא דהיינו דוקא היכא דשתו במדה עצמה, ולעיל לשמואל אמרינן הכא לא עביד כדעבדין בחול וכדפירש"י דעדיין לא יצא טבעו של כלי זה למדה, ומינה תידוק הא אם יצא טבעו שהיה מיוחד למדה הוה מיקרי עביד כדעבדין בחול, ואמאי והלא עבידי אינשי דמקרי חמרא במנא דכילא ושתו ולא שייך מחלוקת במציאות, אלא ודאי דשמואל איירי דוקא כששופך מן המדה לכלי דהא לא עבדי אינשי אלא דוקא לוקח הוא דעביד הכי, והשתא בפירושו המשנה פירש כדברי שמואל דייקא מתני' טפי מדתנן מלא לי כלי זה אבל לא במדה, משמע שר"ל שלא ימלא הכלי במדה, דאל"כ הו"ל אבל לא של מדה, ובחבורו כתב הדין במושלם, דכתב אומר לחנווני מלא לי כלי זה ואפי' היה כלי מיוחד למדה ימלאנו וכו', ומלשון זה מוכח בהדיא דלא התיר אלא דוקא כשמודד באותו כלי של לוקח עצמו. והר"ב בפירושו המשנה נמשך אחר פירושו הרמב"ם מטעם האמור, ואפשר שכך הבין התי"ט שהביא בסתם על דברי הר"ב הבנויים ע"פ סברת שמואל מאי דאיתמר בגמרא אליבא דרבא, והוא פלא, אלא דמ"מ א"כ לא הו"ל לסתום אלא לפרש:

מאירי כאן

אמר המאירי המשנה התשיעית והכונה לבאר בה מה שכיון לבאר בשלפניה ואמר על זה אומר אדם לחברו מלא לי כלי זה אבל לא במדה ופירוש הדבר כגון שחברו מוכר יין וכו' לו חברו ליקח ממנו יין לצורך יום טוב והרי אין המוכר בקי בכליו של לוקח לידע כמה הוא מחזיק כדי שימלא בו כליו והוא צריך למסור לו את יינו בכלי שלו שהוא יודע בו כמה הוא מחזיק ואמר על זה שרשאי הלוקח להראות למוכר איזה כלי מכלים שלו המיוחדים לו למדה ואומר לו מלא לי כלי זה ושפוך לתוך כלי שלי ומה שאמר אבל לא במדה לפי מה שפירשו בגמרא בלשון אחרון האמור שם פירושו שלא יזכור לו שום מדה כלומר מלא לי כלי זה המחזיק רביע או חצי רביע או כך וכך אלא שאם הוא רוצה במדת כך אוהז בידו את שמחזיק במדה הצריכה לו ואומר לו מלא לי כלי זה ור' יהודה חולק לומר שאם אותו כלי מיוחד למדה לא ימלאנו אף בדרך זה ומפרש בגמרא שאם היה עומד למדה אף ר' יהודה מתיר וענין עומד למדה הוא שיש הרבה כלים שאין מיוחדין למדה עדין אלא שעומדים בביתו לאחריות שאם תשבר תעמוד זאת במקומה ומ"מ הלכה כחכמים ואפילו במיוחד למדה מותר שאף המיוחד למדה אינו דרך מקח לגמרי שהרבה בני אדם נוהגין לשלוח יין בכלי המיוחד למדה ומ"מ אם אין שם מדה אל יחזר אחר מדה שנראה כמכוין למדוד אלא ימלא לו כלי הנמצא לו וימדדהו למחר וכן אמרו בתלמוד המערב מלא לי אהן מנא ולמחר אנן מכילן ליה זו היא שטתנו ומ"מ יש אומרים שכל שהלוקח אומר למוכר מלא לי כלי זה שלך אסור אלא משנה זו פירושה שהלוקח אומר מלא לי כלי זה שלי ומותר אע"פ שהוא יודע מדתו ואפילו היה מיוחד למדה אצלו ובנארבונאה נהגו שהמוכר לוקח המדה ומוציא יין ואינה ממלאה על גדותיה אלא עושה אותה חסרה עד כאצבע או אצבעיים ושופך לתוך כליו של לוקח ואח"כ מוציא מן היין ומשלים לו באומד הדעת:

בית יוסף אורח חיים סימן שכג

ומה שכתב הר"ן ונראה לי דכי שרינן הכי הני מילי כשהלוקח נוטל מדה של מוכר וכו' משמע לי דמילתא באנפי נפשה היא ואינה ענין לתמיהתו שתמה על הרי"ף...

שולחן ערוך שם, סעיף א

מותר לומר לחבירו מלא לי כלי זה אפילו הוא מיוחד למדה והני מילי כשנוטל הלוקח מדה של מוכר ומוליכה לביתו ואין צריך לומר אם מביא הלוקח מתוך ביתו ואומר לו מלא לי כלי זה אבל למדוד בכלי המיוחד למדה ולשפוך לתוך כליו של לוקח אסור:

משנה ברורה שם, ס"ק ג

ומוליכו לביתו - שאין זה דרך מקח וממכר וגם לא מחזי כעובדין דחול שאף המשקה את חבירו בדרך מתנה דרכו ג"כ לפעמים להשקות בכלי המיוחד למדה:

הערות הגרי"ש אלישיב כאן

מלא לי כלי זה. הר"ן (ט"ז ע"א מדה"ר) כתב, נ"ל דכי שרינן הכא ה"מ כשהלוקח נוטל מדה של מוכר ומוליכה לביתו, אבל למדוד בכלי מיוחד למדה ולשפוך לתוך כליו של לוקח אסור, והיינו משום דאם מוריקו לכלי אחר ניכר שכוונתו למדדו. ומוכיח כן מהמשך הגמ' דקאמר דעבידי אינשי דמקריב חמרא במני דכילא ושתו והיינו דמשתמשים בכלי המדה בעצמו ואין מריקין אותו לכלי אחר. מיהו נראה דבהא דאבא שאול בן בטנית שהיה ממלא מדותיו מעיו"ט בזה יכול לערותן ביו"ט לכלי אחר ואף שנמצא שהוא מוכר במדה מותר כיון דלא עשה את המדידה ביו"ט.

ר' עובדיה מברטנורא כאן

מפני מצוי המדות - כשהיה מוכר שמן היו לו מדות הרבה ומביאין הלקוחות כליהן ומודד לכל אחד ואחד במדה לעצמו, ומתמצות והולכות לתוך כליהן כל הלילה, כדי שלא ישאר לו השמן המודבק בשולי המדה ובדפנותיה ונמצא גוזל את הלקוחות:

מאירי כאן

מעשה באבא שאול וכו' כלומר מעשה זה היה מביא ר' יהודה ראיה לדבריו לומר שאבא שאול לא היה מוציא היתר למדוד את יינו בכליו אחר שמיוחדין למדה והיה ממלא מדותיו מערב יום טוב והיו לו הרבה מדות והיה ממלא את כליו והשיבו לו שאין לו ראיה משם שאף בחולו של מועד היה עושה כן ופי' הטעם בגמ' מפני בטול בית המדרש אבל בחול לא היו רבים באים אצלו ללמוד מפני שהיו עסוקים במלאכתם ויש גורסין במשנה עצמה מפני בירורי המדות ופירושו העלאת רתיחות שהיין מעלה כשממלאין אותו עד שינוח ואם יריקוהו מיד יש הפסד ללוקח ונקראין בירורין על שם שאדם בוררן מכוסו ושופכן ואע"פ שטעם זה אף בחול הוא לא היה עושה כן אלא במועד שהקופצים מרבים ליקח יין ואין פנאי להניח את הכלי מרתיחתו קודם שיערה לכליו של (מוכר) [לוקח] ויש גורסין בירוצי המדות ופירושו לשון הטאה וחכמים אומרים אף בחול היה עושה כן מפני מצוי המדות וענין זה הוא בשמן ודבש והוא שכשאדם מריק את השמן מכלי של מוכר לכליו של לוקח אם אינו מעמיד את הכלי על כלי חברו מעט הרי נשאר מן השמן בשולי כליו של מוכר ומפני זה היה ממלאן מבערב וכשמשאה האחד במצויו היה מוסר לאחר אותו שנתמלא וכשהשלים זה את מצויו חוזר וממלא:

הערות הגרי"ש אלישיב כאן

מעשה באבא שאול בן בטנית. לכאורה אי"ז המשך למשנה אלא קאמר דאבא שאול היה מחמיר על עצמו, אמנם יעויין במאירי שמבאר דכ"ז הוא מדברי ר"י דהוכיח להם דאסור למלאות כלי של מדה ביו"ט, וע"ז דחו לו חכמים דהיה עושה כן אף במועד משום בטול ביהמ"ד ובחול משום מצוי המדות.